

ПОВНОВАЖЕННЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ГУБЕРНСЬКИХ ПРАВЛІНЬ ВОЛИНСЬКОЇ, ПОДІЛЬСЬКОЇ ТА КИЇВСЬКОЇ ГУБЕРНІЙ (КІНЕЦЬ ХVІІІ – ПЕРША ПОЛОВИНА ХІХ СТ.)

На прикладі губерній Правобережної України показано діяльність, специфіку владних повноважень губернського правління як органу управління губернією. Досліджено основні принципи діяльності органів місцевого управління українських земель часів Російської імперії.

Ключові слова: губернське правління, губернія, губернатор, державна служба, управління, канцелярія, адміністрація.

Значне місце в системі державних установ Російської імперії займали місцеві установи. Саме вони здійснювали управління численними «окраїнами» імперії і чинили судочинство. Складовими елементами кожної місцевої державної установи був її організаційний устрій, що включав компетенцію й обсяг повноважень, головні й другорядні функції, структуру, бюджет, а також особливості внутрішнього розпорядку та діловодства. В умовах реформування вертикалі виконавчої влади в Україні науковці все більше звертаються до дослідження історії окремих держустанов та до історії державної служби на українських землях.

Основною установою по управлінню губернією часів Російської імперії було *губернське правління*. Юридично, згідно “Учреждения о губерниях” 1775 р., це був орган влади, “звідки здійснюється керівництво в силу законів... всією губернією”, а намісник чи губернатор лиш його очолював. Значення губернського правління підкреслювалося тим, що всім підлеглим установам і особам воно посилокази, а від них вимагало рапортів і доносення; з рівними установами (палатами, наказами громадського піклування) губернське правління зносилося повідомленнями [9].

Відповідно до “Учреждения о губерниях” до складу губернського правління входили, крім губернатора, два радники. Штатний розпис від 14 листопада 1824 р. збільшив кількість посад цієї установи, ввівши до її складу ще радника та одного асесора. Ці чиновники утворювали *загальне присутствіе губернського правління*. До його повноважень входили вирішення загальних справ: нагляд за виконанням законів, ознайомлення (через губернського прокурора) з новими законами, участь у торгах на підряди, загальні розпорядження з усіх питань управління.

Всі виконавчі справи вирішувала *канцелярія губернського правління*. У першій чверті століття її структура була нестабільною: її підрозділами були експедиції, відділення, столи. Штатний розпис від 14 листопада 1824 р. встановив сталий розподіл канцелярій усіх губернських правлінь на чотири відділення [11]. Як правило, кожне відділення очолював член правління, а до складу канцелярії входили секретар, протоколіст, реєстратор і інші канцелярські клерки.

Найбільш важливі справи губернського правління вирішувалися в *першому відділенні* його канцелярії. До його компетенції входили обнародування законів і постанов, спостереження за виконанням губернаторських розпоряджень, за просуванням справ, завідувало чиновниками адміністрації та поліції (призначення на посаду, нагородження державними відзнаками, просування по службі, звільнення, пенсії), ведення протоколів загальних засідань, нагляд за дворянськими, міськими і сільськими становими виборами і навіть вирішення деяких господарських справ (наприклад, встановлення орієнтовних “довідкових цін” на провіант і фураж). У підпорядкуванні цього відділення перебували деякі допоміжні установи та посадовці губернської адміністрації: губернські друкарні (з 5 серпня 1807 р.), архів (з 15 лютого 1826 р.), архітектор (з 19 листопада 1819 т.) та землемір (з 31 червня 1828 р.).

Якщо *перше відділення* канцелярії вирішувало загальні адміністративні справи губернії, то через *друге відділення* губернатор керував поліцією губернії. Воно займалося справами по “охороні віри, благочестя і добрих звичаїв”, “загального порядку та суспільного спокою”, здійснювало “піклування про встановлення, утвердження і збереження в непорушності доброзвичайності [благонравія], порядку, миру та тиші в селах і поселеннях, на землях і на водах, також і на дорогах, пролягаючих по губерніях”. Відділення здійснювало нагляд за особами, які проживали в губернії і перебували під наглядом поліції, постійно направляючи рапорти в III відділення Й. в. і. в. канцелярії про їхнє поведіння. Важливе місце в діяльності цього відділення займали розпорядження щодо розшуку дезертирів з армії чи селян-втікачів; воно віддавало розпорядження “по проханнях поміщиків про віддачу непокірних кріпаків в армію, відсилки їх на поселення до Сибіру”. У цьому ж відділенні велися паспортні справи, справи про розкольників, деякі справи так званої “господарської поліції” (стан доріг і мостів, пошти і поштових станцій, охорони “народного здоров’я” і т. п.).

Третє відділення канцелярії губернського правління зв’язувало губернатора із судом, вело справи “по нагляду за рухом судової частини”;

воно керувало проведенням слідства у поліцейських установах, вело справи щодо виконання судових вироків (у тому числі цивільних справ по грошових стягненнях), брало участь у визнанні осіб божевільними (недієздатними), управляло місцевими в'язницями.

Четверте відділення відало порівняно другорядними з погляду адміністрації справи, пов'язані з господарсько-фінансовими питаннями управління. Цей підрозділ збирав загальні відомості "про предмети добробуту промисловості" (про населення, його "рух" (міграції), переписи, стан промисловості та сільського господарства), керував будівництвом казенних будинків, земськими та міськими повинностями, спостерігав за вчасним збором податків, керувало деякими "громадськими закладами".

Губернське правління завжди розглядалося як друга виконавча канцелярія при губернаторі, хоча обов'язковість спільного управління губернією губернатором і губернським правлінням неодноразово підтверджувалася законодавчо, особливо в перші два десятиліття XIX століття [10]. Вцілому з 1775 по 1837 р. було видано 235 указів по удосконаленню губернського правління [[18, с.3]. Але насправді губернатор залишався представником вищої урядової влади, необмеженим "власником" ввіреної йому губернії. А губернське правління так і не стало самостійним органом – воно "було і залишалося канцелярією губернатора [2, с. 146–250]" Справи, які повинні були вирішувати в губернських правліннях, у тому числі і судові, нерідко розглядалися в канцеляріях губернатора [3, с. 53].

Губернатори західних губерній, як і інших регіонів Російської імперії постійно зверталися до вищих урядовців імперії з настійливим проханнями збільшення своєї платні та виділення більших коштів для забезпечення діяльності урядових установ у краї. Грошей на утримання губернського правління і канцелярії губернатора та й самого губернатора надходило недостатньо. Так, в західних губерніях імперії на початку XIX ст. згідно із штатним розписом з казни виділялася сума в розмірі 8.205 крб. сріблом і 4.395 руб. асигнаціями, яка була "цілком недостатньою для забезпечення платнею всіх канцелярських службовців губернського Правління, Канцелярії губернатора і Камери губернського Прокурора, тим більше, що з цих коштів частина використовується для купівлі матеріалів для всіх перерахованих установ і для губернської Креслярської та Друкарні; з цієї суми частина канцелярських чиновників губернського правління одержують платню по 120 крб. і по 85 крб. асигнаціями щорічно, інші ж служать зовсім без платні[16]".

Російське самодержавство намагалося якнайшвидше привести "до єдиного порядку управління" приєднаних земель Правобережжя. Проте, тривалий час функціонування російських органів влади було значно ускладнено частково залишеною старою польською системою управління, паралельним існуванням старих і нових посад, дублюванням повноважень тощо.

Польське повстання 1830 –х рр. стало приводом до прийняття рішучих заходів по завершенню реформування системи управління західних губерній, щоб їх "об'єднанням з Росією, усунути в майбутньому можливість повторення цих нещасних подій [8, с. 24]". З метою приведення органів управління на Правобережній Україні до єдиного завальноросійського взірця іменним указом Миколи I від 30 жовтня 1831 р.[17] "всім присутственным місцям і посадовим особам" на цих територіях присвоєні ті найменування, які по "Учреждению о губерніях" відповідним місцям і посадам у великоросійських губерніях присвоєні "із скасуванням назавжди теперішніх їх назв". Перші Департаменти Головних Судів були перейменовані в Кримінальні Палати, голови яких призначалися з обов'язковим царським затвердженням (а не обиралися від шляхти). Радників у губернських правліннях, у казенних палатах і в судових палатах було наказано призначати тільки відповідним міністерствам за погодженням із військовими губернаторами. Губернські правління отримали право за поданням губернаторів призначати на посади земських справників, земських засідателів, городничих та поліцмейстерів.

"Наказ цивільним губернаторам" 1837 р. був ще однією спробою виділити функцію нагляду із компетенції губернського правління. Було чітко визначено коло тих справ, які підлягали вирішенню в колегіальному порядку, і тих, які перебували лише в компетенції губернатора [12]. Проте це також не дало бажаних змін, бо за положенням "Про порядок провадження справ у Губернському Правлінні" 1837 р. рішення правління навіть з дуже і дуже невеликої кількості питань, що стосуються судової частини і підлягають розгляду в колегіальному порядку, повинні були затверджуватися губернатором [13]. (Колегіальному затвердженню підлягали справи щодо кормчества, про вирубку лісів, про сумніви щодо застосування законів і з питань про підсудність).

Однак, колегіальності губернських правлінь фактично не існувало, враховуючи безумовну залежність членів губернського правління від губернатора. Згідно із прийнятими у той час офіційними нормами діловодства, справа спочатку повинна була розглядатися відповідними чиновниками губернського правління, які рекомендували порядок її вирішення. Потім журнал, де вказувалася суть справи і ухвалені по ним рішення, підписувався радником того відділення, в якому справа проводилася. Після цього журнал передавався на підпис іншим радникам, від них – віце-губернатору, а потім на затвердження губернатору. Якщо губернатор був не згоден із журнальними постановами, то вони могли бути змінені або зовсім скасовані на його розсуду [13]. Однак практика показала, що цього порядку розгляду справ на місцях не дотримуються і насправді губернське правління не виносило жодних рішень, поки губернатор не висловив своєї думки.

У досліджуваний період губернські правління займалися переважно справами щодо прода-

жу нерухомого майна, купівлі землі приватними особами, проханнями про звільнення від кріпосної залежності, справами про огляд тієї або іншої особи щодо з'ясування її психічного стану, а також скаргами селян на поміщиків та іншими часто дріб'язковими справами.

Великим за об'ємом було діловодство і губернського правління, де на кожного столоначальника щоденно припадало більше 20 документів: розгляд вхідних і складання вихідних паперів, а на кожного переписувача – по 20 аркушів переписування тексту. За словами міністра внутрішніх справ гр. А. Г. Перовського в паперах “тонули зміст і суть справи [1, с. 54]”. В записці Міністерства внутрішніх справ від 8 листопада 1843 р. урядовці підраховували середню кількість документів, що проходила через губернське правління. Цифри були вражаючі. Вцілому документація губернського правління складала щорічно 119 тис. різних журналів, протоколів, рапортів, відношень тощо: 60 тис. припадали на журнали і протоколи правління, 3000 складала рапорти в Сенат, 1000 – відношення різним особам, 5000 – документи наказу громадського піклування, 2000 – документи по будівельній комісії, 1000 – папери інших комісій і комітетів, 30 тис. паперів велося щорічно по канцелярії правління, 1000 – по присутності на торгах, 12 тис. складала відповіді і резолюції за представленням повітових судів, магістратів і ратуш, а також затвердження вироків кримінальних палат, 3000 – подорожні документи і 1000 – закордонні квитки і секретне листування” [18, с. 6, 12-13].

Причину такої об'ємної писанини, яка постійно була у впровадженні, слід шукати безпосередньо у принципах роботи губернських правлінь, головним і яких був той, що “папір повинен ґрунтовно вилежатися”. Надійшовши у правління, справа тривалий час не бралася у впровадження. Потім губернське правління надсилало запити щодо “додаткових відомостей по справі” у нижчі інстанції, такі, як земські і повіти суди, городничі правління, міські поліції і казначейства повітів. У свою чергу названі установи надсилали запити щодо цих відомостей до осіб і у інстанції, що перебували в їх підпорядкуванні, передусім до земської поліції і станових приставів.

Характерною рисою діяльності губернських правлінь було те, що велику кількість вхідних справ вони направляли для розгляду в нижчестоящі організації, де ті осідали досить надовго. Чекаючи рішення по своїй справі тривалий час, прохачі знову подавали клопотання в губернське правління. Таким чином, спостерігався свого роду паперовий кругообіг. Постійно зростала кількість вхідних і вихідних документів, кожен із яких складався з 10-12 аркушів. В губернському правлінні нерідко накладалися такі резолюції: “листів десять списано нікому незрозумілою ахінеєю”. А на закінчення: “наказали: про вищезгадане дати знати земському суду або міській поліції, для належного в чому слід виконання”, а в чому полягало виконання, ні той хто писав, ні той, хто виконував збагнути не могли [6, с. 649]”.

У складеній в Міністерстві внутрішніх справ записці від 8 листопада 1843 р. аналізувалися причини занепаду губернських правлінь: тут і “роздроблення губернського управління по відомствах, не підлеглим губернському начальству”, і “обтяження” губернатора “обширною перепискою”, і “нерозмірне обтяження губернського правління діловодством, терміною звітністю, формами та законами діловодства” тощо [20, с. 5]. Бюрократичне оформлення паперів у губернському правлінні було дуже складним і, як пояснювала вищезгадана записка, “по кожному вихідному документу є один-два вхідних, котрі повинні бути прочитані, записані в загальний реєстр, потім у приватний, у настольний, в алфавіт, у доповідний; кожен із них повинен бути співставлений зі справою та довідками; по кожному документу в журнал повинні бути записані виконавці; записка чи протокол спочатку пишеться на чорновик, а потім начисто. Так само по вихідних паперах – слід зробити відповідні відмітки залишених при справах відписки в реєстрах, записати вихідні папери; крім того справи повинні підписуватися на обкладинці, із приватними описами...”. При такому “безладному утриманні діловодства інколи день проходить в столах у пошуках якого-небудь паперу, довідки чи справи [18, с. 1,3-13]”.

Складання всіляких паперів, докладів, реєстрів, довідок, висновків і іншої документації стало основним заняттям чиновників. Грамотне оформлення документів вважалося навіть особливим талантом. Нерідко самі чиновники відзначали, що не вникали і не знали суті справ, які вони вели, оскільки основна увага була спрямована на виконання канцелярських формальностей.

Ведення діловодства в губернських правліннях було формальним, млявим і рутинним. Так звана “канцелярська відписка” відіграла тут чи не головну роль. Час затрачався на абсолютно непотрібне листування, причому воно велося не лише між правлінням та іншими установами, але і між різними відділеннями правління або ж взагалі між різними столами одного і того ж відділення [7, с. 61-62].

Такий стан був частково вигідний службовцям губернського правління, оскільки давав можливість відповідальність за невирішеність великої частини справ списувати на рахунок інших установ. Тому в губернаторських звітах можна прочитати наступне: “В Губернському Правлінні... велике накопичення справ – але велика частка їх полягає в не рішенні не за тим місцем, за яким вони провадяться, а за тими, від яких потрібні довідки і відомості [19, с. 1]”. У губернаторських звітах щодо відомостей про невирішені справи також зазначалося дві категорії таких справ: “числяться безпосередньо за Губернським Правлінням” і “числяться за іншими установами через ненадання необхідних довідок і відомостей”. Друга категорія була значно чисельнішою від першої.

В губернських правліннях накопичувалися цілі стоси справ, що протягом років чекали свого вирішення. Це стосувалося і земельних спорів,

захоплення сусідами земель, і визнання або ж підтвердження тих чи інших доказів на право володіння власністю. Взагалі через панування паперового формального ведення діловодства ефективність роботи у губернських правліннях не тільки західних губерній була надто низькою.

В губернські правління надходила також велика кількість відомчих розпоряджень, які згідно із законом вони повинні були виконуватися в найстисліші терміни відразу після надходження. Місцева влада кожної губернії у відповідь на цей потік розпоряджень повинна була, зокрема в 1845 р., доставляти в Міністерство внутрішніх справ безліч відомостей: 3 зведені звіти – кожні три роки, 28 документів – щомісяця (у тому числі копії з “всепідданіших повідомлень” імператору про події, про провадження арештантських справ), 120 термінових повідомлень розподілялися по місяцях (41 – у січні, 13 – у лютому, 6 – у березні, 2 – у квітні і т. д.); до 1 лютого кожного року в МВС надсилалися відомості про осіб, які перебували під наглядом на території губернії; 21 відомість посилалася в міністерство “по необхідності”. Таким чином, щорічно в Міністерство внутрішніх справ надходило з кожної губернії 150 термінових відомостей і повідомлень; загальна їх кількість разом із трирічними і тими, які надсилалися “по необхідності” сягало за підрахунками чиновників 174-х одиниць [23, с. 1-20].

Потреба у точних даних про Правобережжя з’явилася вже з перших днів перебування цих українських земель у складі Російської імперії. Ускладнення завдань державного управління, значний ріст матеріальних і людських ресурсів імперії (міст, промисловості, внутрішньої і зовнішньої торгівлі тощо) за рахунок приєднання нових територій, змусили уряд уже з початку XIX століття створити місцеві органи статистики, основними функціями яких був збір різноманітної статистичної інформації. Через деякий час накопичилася велика кількість відомостей, які надходили з місць і вимагали узагальнення.

З метою створення реальної картини про виробничі, фінансові тощо можливості західного регіону та інших територій Російської імперії і на її основі вироблення пропозицій щодо ефективного управління ними було вирішено створити центральний орган статистики, який був би підрозділом Міністерства внутрішніх справ. 20 грудня 1834 р. при Раді міністра внутрішніх справ було засноване центральне статистичне відділення для “складання детальних і в міру можливості точних описів становища всіх частин, які підвідомчі Міністерству внутрішніх справ”. Місцевими органами й основними каналами надходження статистичної інформації з регіонів стали засновані в цей же час губернські статистичні комітети [21].

Склад статистичних комітетів був представницьким. Під головуванням губернатора засідали віце-губернатор, голова казенної палати, керуючий палатою державного майна, губернський прокурор, почесний опікун гімназій, інспектор

лікарської управи, керуючий удільною конторою, губернський директор училищ і чиновник духовної консисторії. Крім того, міністерство передбачало, що в роботі комітеті будуть приймати участь і вчені. Комітет проводив збір статистичних даних для багаточисленних звітів, які надходили з губерній у столицю. Не маючи змоги охопити дослідженнями велику територію губернії, чиновники часто брали цифри “зі стелі”, з року в рік переписуючи окремі дані.

Діяльність та значення органів відомчої статистики були дуже обмеженими. Пануюча в XIX ст. сувора секретність офіційних даних разом із прагненням до офіційного прикрашання дійсності, відсутність методики ведення відомчої статистики мало сприяли розвитку цієї ланки державного управління в губерніях як західного краю, так і всієї імперії в цілому.

Щоб зменшити кількість невирішених справ, чиновники нерідко вдавалися до підтасовування фактів, часткового або повного знищення документів. У спогадах Н. П. Коллюпанова, який служив в 1844 р. столоначальником костромського губернського правління описаний цікавий випадок. Безладдя в обліковій документації правління напередодні ревізії губернатора він “ліквідував” таким чином: “... настільний реєстр пишуться в книзі непрошнурованій і нічим не скріпленій. Я просив свого помічника, який вів цей реєстр і був мені безумовно відданий, взяти іншу, абсолютно таку ж книгу, і переписати настільний реєстр, викинувши з нього всі справи, що залишилися без провадження і залежалися. Цей новий настільний реєстр я при ревізії подав губернатору, а старий, звичайно, заховав. Губернатор не мав нагоди перевірити, чи всі справи вписані в новий настільний [5, с. 24-25]”.

Такий стиль функціонування губернських правлінь пояснюється частково тим, що чиновники, які працювали тут, часто не розуміли суті своєї діяльності і не вникали у зміст ведення ними справ. Частина з них ще юнацькому віці ставали тут до роботи лише для того, щоб набути досвіду і скористатися при нагоді випадком для переведення в інше місце, більш вигідне щодо матеріального забезпечення. Інші ж, які не могли сподіватися для себе ні на що краще, бачили в цій службі єдиний засіб до існування і, природно, прагнули узяти від неї якомога більше. З одного боку, чиновники губернських правлінь повинні були передусім дотримуватися канцелярського порядку, враховуючи його тонкощі, щоб просуватися по службі, а з другого боку, прагнули якомога більше здерти з прохача, обійшовши при цьому закон. Все це в будь-якому випадку не допомагало підвищенню якості розгляду справ і перетворювало губернські правління на громіздкі забюрократизовані установи, які не відповідали інтересам більшості населення регіону.

Не можна сказати, що держава не була зацікавлена у підвищенні оперативності діяльності місцевої адміністрації. В урядових колах йшов постійний пошук ефективних форм управління. Так, з кінця 30-х рр., після “Наказу губернаторам” 1837 р., постійно ставиться питання про ефективність та більшу

узгодженість у діяльності місцевої адміністрації. Аналізуючи причини низької ефективності регіонального управління, уряд прагнув розмежувати функції губернських адміністративних органів.

Закон "Учреждение губернских правлений" (12 глав і 302 статті), зі штатним розписом і додатками був затверджений і підписаний імператором 2 січня 1845 р.[14]. Цей закон поділив спільні справи губернатора і губернського правління на три категорії:

1) *судові*, котрі вирішувалися в губернському правлінні колегіальним шляхом за більшістю голосів (наприклад, віддача чиновників під суд, покарання за корчемство, вирубування лісу, питання про підсудність тощо);

2) *розпорядницькі* ("адміністративні 1-го розряду") – які остаточно вирішувалися після затвердження губернатора;

3) *справи виконавчі* ("адміністративні 2-го розряду"), які розв'язувалися членами губернського правління без участі губернатора.

До складу губернського правління був уведений і віце-губернатор, який очолив перше

відділення канцелярії губернського правління.

Закон мав певне значення: він частково розмежував функції всередині губернської адміністрації, дещо розвантажив губернатора. Але ці заходи були паралізовані подальшим розвитком бюрократизації державного апарату імперії в ХІХ ст. Вже 3 січня (9 лютого) 1846 р. Микола І затвердив пропозицію Державної Ради "Про заходи до усунення повільності в доставці Цивільними Палатами Західних губерній справ, що підлягають ревізії Сенату"[15], в якому черговий раз пропонувалися заходи щодо покращення ведення діловодства.

Отже, губернські правління не стали самостійним органом управління губерніями, вони залишалися різновидом канцелярії при губернаторі. У своїй записці 1822 р. "Міркування про установи губернські" М. А. Балашов писав, що губернське правління "тільки представляє колегію, однак саме по собі воно нічого не вирішує"[4, с. 24]". М. Сперанський висловлювався ще різкіше, вважаючи, що губернське правління це "тільки канцелярія цивільного губернатора [22, с. 95]".

Примітки

1. Анучин Е. Исторический обзор развития административно-полицейских учреждений в России. – СПб., 1872.
2. Блинов И. Губернаторы. Историко-юридический очерк. – СПб., 1905.
3. Гессен Б. М. О губернаторской должности // Вопросы местного управления. – СПб., 1904.
4. Ерошкин Н. П. Местные государственные учреждения дореформенной России (1800–1860 гг.). Учебное пособие. – М.: МГИАИ, 1985.
5. Колюпанов Н. П. Из прошлого // Русское обозрение. – 1895. – Т.1.
6. Лучинский Ф. Я. Провинциальные нравы за последние полвека // Русская старина. – 1897. – № 9.
7. Морякова О. В. Система местного управления России при Николае I. – М.: Изд-во Московского ун-та. – 1998.
8. Никотин И. А. Столетний период (1772-1872) русского законодательства в воссоединенных от Польши губерниях и законодательство об евреях (1649-1876) – Вильна, 1886. – Т. 1.
9. Полное собрание законов Российской империи. Собрание 1-е, с 1649 по 12 декабря

- 1825 года. СПб., 1830. Т. 1-45. (далі – ПСЗ-1). – Т.20. – № 14392.
10. ПСЗ-1. – Т.27. – № 20372; Т.33. – № 21407 та ін.
11. ПСЗ-1. – Т.39. – № 30116.
12. ПСЗ-2. – Т.12. – № 10303.
13. ПСЗ-2. – Т.12. – № 10304.
14. ПСЗ-2. – Т.20. – № 18580.
15. ПСЗ-2. – Т.21. – № 19578.
16. ПСЗ-2. – Т.3. – № 2412.
17. ПСЗ-2. – Т.6. – № 4894.
18. РДІА. – Ф.1149. – Оп.3. – Спр.94а.
19. РДІА. – Ф.1281. – Оп.4 (1840-1849). -1843. – Спр..51а. – Арк.1.
20. Російський державний історичний архів (далі – РДІА). – Ф.1149. – Оп.3. – Спр.94.
21. Свод Законов Российской Империи. Собрание Второе с 12.12.1825 по 28.12.1881 г. (далі – ПСЗ-2) – Т.9. – № 7684. – § 27-28.
22. Сперанский М. М. Записка о губернских учреждениях – Архив изд. Н. Калачовым. – СПб., 1859. – Кн.4.
23. Список срочных донесений, поступающих в Министерство внутренних дел. – СПб., 1845.

Summary:

Activity, a specific of power competence of province rule has been shown on the example of provinces of the Right-bank Ukraine as an organ of management by province. Basic principles of activity of the organs of local government of the Ukrainian territories of times of the Russian empire have been investigated.

Key words: province rule, foundation of ministries, cabinet of ministers, office.